

יוצא לאור על ידי ארגון חלקי בעמלי
בתי מדרש לתורה וחינוך, לחרדים
העמלים לפרנסתם
רחוב קהתי 14 ירושלים
helki.baamali@gmail.com
עורך: ח. רוזנברג

גליון מס' 10 | פרשת תרומה - ו' אדר תשע"ג

חלקי בעמלי

גליון תורני - חינוכי לחרדי העמל

השבוע בגליון: הרווח כולו שלך | טיפ לשבת | הוא לא גנב | הלוואה | בכל זאת אחרת | הנהנה מיגיע כפיו | אליך, חברה

צבר השורק

אחד הנושאים שחוזר ועולה שוב ושוב במיילים שאנו מקבלים מקוראים, הוא הנושא החשוב הבא.

זה לא סוד שחלק ניכר מציבור החרדים העמלים לפרנסתם מרגיש נדחה, מופלה ומקופח בכל מיני תחומים, בעיקר בתחום הקבלה למוסדות החינוך. רבים חשים שהעובדה שהם עמלים לפרנסתם פוגעת בהם, שלא בצדק, ואכן, ארגון 'חלקי בעמלי' שותף לדעה שאדם שמחנך את ביתו בדרך התורה אינו אמור להיפגע מהעובדה הלגיטימית שהוא עמל לפרנסתו.

אך דרך הפעולה כיצד ראוי שהחרדים העמלים יעמדו על זכויותיהם ויקבלו יחס הוגן ומכובד, שנויה במחלוקת בין הקוראים המגיבים ושולחים לנו את דעתם.

יש מהמגיבים הנוקטים קו אקטיבי יותר, כזה הקורא לציבור העמלים להתאגד, להתייחס אל עצמם כקבוצה מוגדרת בתוך המגזר החרדי, ועל ידי זה לפעול למען השגת ההכרה הראויה.

לעומת זאת, נשמעים גם קולות הפוכים הקוראים לאלו שחשים מופלים דווקא לא להתאגד, לא לייחס לעצמם מותג של "חרדים עובדים" אלא להיפרך, להתמזג בתוך המגזר החרדי הקלאסי, להיות חלק ממנו ללא הגדרה מיוחדת, להיות "חרדים רגילים" העומדים על זכויותיהם הלגיטימיות וכך להשיג אותם.

בדרך הראשונה ישנו חיסרון בעצם ההגדרה. הרי חרדים עובדים הם באמת חלק בלתי נפרד מהמגזר החרדי כולו, הם חרדים בדיוק כמו אברך השוקד על תלמודו יומם ולילה, ואין סיבה אמיתית שחרדי עובד יהיה ממותג כשונה, כאחר. יותר מכך, המיתוג הזה עלול להיות בעוכרינו, שהרי ישנם כאלו שעלולים לנצל זאת ולטעון שאכן החרדים העובדים אינם "חרדים רגילים". מצד שני, בדרך השניה קיים חשש גדול שהמטרה תושג ברמה נמוכה בהרבה. ללא התאגדות רשמית יהיה קשה הרבה יותר לאדם מן השורה לדרוש את היחס הראוי ולקבל אותו.

ואולי קיימת דרך שלישית שעל ידה ניתן להתגבר על החסרונות הקיימים בשתי הדרכים המוצעות?

קוראים יקרים, נשמח לקבל תגובות

ולפתח דיון בנושא חשוב זה.

ניתן להגיב בדוא"ל: helki.baamali@gmail.com

א.ב.

ירושלים	ת"א	חיפה	ב"ש
16:50	17:05	16:55	17:08
18:04	18:05	18:04	18:07

דף היומי	ה'	ו'	שבת	א'	ב'	ג'	ד'
שבת קלד	שבת קלה	שבת קלו	שבת קלז	שבת קלח	שבת קלט	שבת קמא	שבת קמב
ד, יג-יד	א, א-ב	ב, א-ב	א, א-ב	ב, א-ב	ג, א-ב	ד, א-ב	ה, א-ב

הדפיסו, וקחו הביתה לשבת

שמחת היצירה

את המשפט הבא כל ילד יודע לדקלם וגם לשייר: "משכנס אדר מרבים בשמחה". לדקלם את זה קל ופשוט, אך היישום המעשי של המילים הללו אינו פשוט כל כך. לא תמיד קל לשמוח בחיינו העמוסים והלחוצים, ובכלל, האם קיימת דרך שמובילה את האדם אל השמחה? האם אפשר לתזמן את השמחה? האם השמחה אינה מצב רגשי-נפשי התלוי במאורעות שאינם בשליטתנו?

בשורות הבאות ננסה לעמוד על פישרה של השמחה, כיצד ניתן להגיע אליה ומהן הדרכים אותן יכול האדם לאמץ כדי להיות שמח.

קיים באדם צורך קיומי, צורך הנותן לו סיפוק וטעם בחיים, והוא הצורך במשמעות לחיים. אם אין לאדם משמעות לחייו, הוא מאבד את טעם החיים. תחושה זו של משמעות מופיעה אצל האדם כאשר הוא עושה דברים ופעולות שיש בהם יצירה, הישגים ותוצאות.

כח היצירה המפעיל את האדם לפעול וליצור, הוא הנותן לאדם את המשמעות העמוקה ביותר לחייו. ככל שייגיע האדם היוצר להישגים גדולים יותר ביצירותיו, כך תגדל בעיניו המשמעות לחייו.

כל אדם יכול להיות יוצר, כל אחד בתחום עיסוקו. אדם שעיסוקו המרכזי הוא לימוד תורה, ירצה להגיע להישגים ביצירותיו התורניות. אדם שעיסוקו הוא במלאכה יכול ליצור במלאכתו. גם כל זוג הורים מסורים עסוק ביצירת דור ההמשך שלהם ובשכלולו. חיי יצירה הם המפתח לתחושת משמעות.

להפעיל את השמחה

פעמים רבות אנחנו פועלים ויוצרים, אך מרגישים ש"זה לא זה". איננו חשים סיפוק בעבודה ואנו "גוררים" את עצמנו מיום ליום ועסוקים ב"לשרוד את החיים".

בזמנים אלו, שאין לנו טעם בעבודות חיינו, אנו מרגישים שחסרה לנו משמעות לחיינו ועלינו לחפש דרכים ופעולות שגאהב לעשות, כי רק אהבת היצירה היא זו שנותנת לנו את המשמעות שלה אנו זקוקים כל כך. בדרך כלל, אדם שמרגיש שאינו פועל ויוצר במלאכתו, מוצא את עצמו מחפש מקום או תחום עבודה אחר, כי האדם זקוק ליצירה אישית ולמשמעות שבעקבותיה.

אחת התופעות הדי מצוינות כאשר יושבים סביב שולחן השבת הורים עם ילדיהם הקטנים, היא "מלחמות האוכל".

זה נראה כך: הילד דוחה את המנה שהוגשה לו בליווי הכרזה קולנית "אני לא אוהב את זה!". האמא המודאגת ("מה יהיה? איך הוא יגדל ככה?") מנסה לשדל אותו "אולי בכל זאת תיקח ביס אחד...". הילד מתעקש, הוא עומד על שלו "כמו גדול". האמא נכנסת ללחץ ומגייטת את האבא למערכה. "יוסי, תאכל, או שלא תקבל את הממתק!". יוסי שעד עכשיו ראה מול עיניו רק את המנה שהוא לא אוהב, רואה עכשיו משהו אחר, את הממתק. הזכרנו לו מה הוא באמת רוצה... הסיפור נגמר במקרה הטוב ב"חמש ביסים זהו", ובמקרה הפחות טוב בילד בוכה שמקבל את הממתק למרות שלא טעם כלום. "העיקר שיפסיק כבר לבכות..."

לאחר התיאור הכל-כך קלאסי הזה, מובן מאליו שאווירת שולחן השבת שאנו כה עמלים לייצר, נהרסה כמעט לגמרי. נו, אז מה עושים?

קודם כל, כדאי לדעת שילדים צעירים על פי רוב באמת לא אוהבים "געפילטע פיש", ואין טעם לנסות להכריח אותם לאכול מה שהם לא אוהבים. גם אנחנו לא אוכלים דברים שאיננו אוהבים.

לפעמים הילדים הופכים את עניין האוכל למשחק מחבואים רגשי עם ההורים. הם הננים משומת הלב וממתחונים. את זה נוכל למנוע במעט איפוק. לפחות סביב שולחן השבת לא נפציר בהם לאכול. נשדר להם "זה אוכל טעים, אבא ואמא מאוד אוהבים אותו, גם אתם יכולים ליהנות ממנו", וזהו סביר להניח שחלק ניכר מההתנגדות שלהם יעלם.

ואם בכל זאת הילד לא מוכן לאכול? שלא יאכל, שיאכל לחם עם שוקולד, קורנפלקס עם חלב, שינשנש במבה. המחיר הזה שווה, אם נקבל על ידי זה שולחן שבת שמח ורגוע.

עבודתנו הרוחנית. פעמים רבות מתנגבת אל ליבנו המחשבה שאנחנו מקיימים את המצוות "בשבילי" - בשביל הקב"ה. כביכול, אנו עושים טובה לקב"ה כאשר אנו הולכים בדרך התורה, והמצוות שלנו הן העסק "שלו". הוא רוצה בהן ולמעשה אנו חיים על פי מצוותו. זו מחשבה מצויה, גם אם לעיתים אינה נאמרת בקול...

אבל מקרא מלא דיבר הכתוב: "אם חטאת - מה תפעל בו? ורבו פשעיך - מה תעשה לו? אם צדקת - מה תתן לו? או מה מידך יקח?". משמעות הדברים היא שהקב"ה אינו זקוק לשום דבר, אין לנו מה לתת לו וגם לא לקחת ממנו. המצוות שלנו אינן מוסיפות לו דבר, והעבירות, אם חלילה אנו עוברים, אינן גורעות ממנו כלום, ובכל זאת מעוניין הקב"ה במצוות שלנו. מדוע? הרי הוא אינו זקוק להן?

הכל בשבילנו

התשובה לכך היא, שאת התורה והמצוות נתן לנו הקב"ה - בשבילנו! כאשר אנו מקיימים מצווה, אנחנו המרוויחים הגדולים! כל מצווה מתקנת אותנו, בונה ומעצבת את אישיותנו, מקדמת אותנו ועושה אותנו מושלמים יותר. בטובו הגדול, נתן לנו בורא העולם את דרך התורה, שעל ידה נוכל לחיות חיים טובים, שלמים ומאושרים יותר.

על פי תובנה חשובה זו, מובנת ההגדרה של נתינת התרומה כ"לקיחה", שהרי כשאנו נותנים צדקה, או מקיימים מצווה אחרת - אנחנו, ולא הקב"ה, מקבלים את הרווח. סוד זה טמון בפסוק, וכדאי לנו להפנים אותו ולפעול על פיו: קיום המצוות הוא הרווח שלנו. כשאנו נותנים, מקריבים, אנו המרוויחים!

בפתיחת פרשתנו אמר הקב"ה אל משה רבינו: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר יד- בנו לבו תקחו את תרומתי". הוראה זו לבני ישראל לתת את תרומתם, שהיא ההקדמה לכל פרטי המשכן וכליו המפורטים בפרשתנו, נאמרה בלשון הצריכה ביאור. בני ישראל נצטוו, בעצם, לתת תרומה, אך הפסוק אינו מגדיר את פעולת התרומה כ"נתינה", אלא להיפך, כ"לקיחה". מדוע שינה הכתוב את הלשון הרגילה וכינה את נתינת התרומה "לקיחה"?

רעיון יסודי ועמוק טמון בלשון הפסוק. נדמה לנו, שהכסף שטרחנו עליו והרווחנו בו, הוא שלנו, ואילו הכסף שאנו נותנים לצדקה יצא מרשותנו וכבר אינו שלנו. אך מונבז המלך ראה את התמונה באור שונה, כפי שמספרת הגמרא (בבא בתרא יא): "מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת, וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו: אבותיך גזזו והוסיפו על של אבותם, ואתה מבזבז! אמר להם: אבותי גזזו לאחרים, ואני גזזתי לעצמי!".

את הרכוש שצברנו אנו עלולים לאבד ביום מן הימים, ואף אם הוא יישאר ברשותנו, יבוא יום ואנו ניפרד ממנו... אך הכסף שאנו נותנים לצדקה הוא "הכסף שלנו" באמת. את הערך של הצדקה לא נאבד אף פעם, וגם לא ניפרד ממנו לאחר מאה ועשרים. לכן קורא הפסוק לנתינת התרומה - "לקיחה", כי את מה שהאדם נותן, את זה הוא באמת לוקח לעצמו.

מה תיתן לו?

ניתן להוסיף על דברי ה'בית הלוי' ולהרחיב אותם לכל

הלכה למעשה | הלוואה

הרב ארי נתנאל מור, רב ומו"צ בביתר עילית

שאלה: חברי מבקש ממני הלוואה כספית גדולה בכדי לפתוח עסק, והכסף הזמין היחיד שיש לי מושקע בצורה כזו שאני מקבל עליו רווחים. האם יש לי חובה כל שהיא להוציא מההשקעה ולהלוות לו?

תשובה: אם חברך זקוק לכסף כדי לפתוח עסק שיהיה מקור פרנסתו, ומקור פרנסתך אינו מהשקעות, חובה עליך להלוות לו.

המקורות בהרחבה: נאמר בפרשת משפטים "אם כסף תלוה את עמי", ולמדו חז"ל ש"אם" אינו רשות אלא מצות עשה להלוות לאדם כסף בשעה שהוא זקוק לו, והיא המעלה הגדולה שאין למעלה הימנה במעלות שיש בצדקה - שמחזיק ביד ישראל ונותן לו הלוואה כדי לחזק ידו עד שלא יצטרך לבריות. ובמצוה זו, יש מהראשונים שכתבו שנאמר בה גם לאו - "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלייעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחריך האביון ולא תתן לו".

למרות חשיבותה של מצוה זו, אדם שפרנסתו היא מכך שהוא משקיע את כספו צובר עליו רווחים, אינו מחויב להלוות על חשבון פרנסתו, אבל אדם שעיקר פרנסתו אינה מהשקעת הכסף, חייב להלוות גם אם על ידי כך לא יוכל להשקיע את כספו ויימנע ממנו רווחים, ובתנאי שלא ייגרמו לו הפסדים כתוצאה מהפסקת ההשקעה וכדומה.

כל זה במי שאכן זקוק להלוואה, אך מי שאינו נצרך ללוות ולוהו כדי להרבות את ממונו, אסור לו לקחת הלוואה.

ולכן אדם המבקש הלוואה לצורך פתיחת עסק שיהיה מקור פרנסתו, חובה להלוות לו, גם אם על ידי כך יפסיד המלווה ולא יקבל רווחים על כספו, אבל אם מטרותו היא להגדיל ולהרחיב את עסקיו, אין חיוב להלוות לו.

מכון מצוות ה' mitzvathashem@gmail.com

מדברים חינוך | הרב שלמה ברוך בלוי

מנחה זוגי ויועץ חינוכי

"הוא לא גנב..."

שיחות לא מועילות ואפילו משדרות חולשה, כי כשמישהו עובר על "קו אדום" לא מסבירים עם פסוקים ומקראות, אלא אומרים לו בביטחה: "עד כאן! לא מקובל עלי שאתה לוקח חפץ השייך למישהו אחר!"

ב. החפץ חייב להיות מוחזר לבעליו, כדי שהילד לא יחווה את הרווח שבהעשרת רכושו על ידי דרך קלה זו, אך דבר זה אמור להיעשות ללא השפלת הילד ותוך כדי שמירה על כבודו. כך אנו מצילים אותו מההתרגלות לחיי עושק, תהיה סיבתם אשר תהיה.

סיבה נוספת לגניבות אצל ילדים בגילאים צעירים, יכולה להיות הצורך בתשומת לב. גניבה מסוג זה תהיה בד"כ בתוך המשפחה, תתגלה בקלות, הילד יודה בגניבה לאחר שידחקו בו מעט, ולעתים אף יתפאר במעשה ויחזרו עליו - במידה ותשומת הלב לה זכה הודות למעשהו לא הייתה מספיקה. תשומת לב, אף אם היא שלילית, עדיפה על לו פני התעלמות. בדרך כלל, ילד, במצב כזה מביא ככוונה לכך שיתפסו אותו.

חשוב כמובן גם כאן להתייחס בחומרה לפריצת הגבול. אך יש לקחת בחשבון את צרכיו ואת המסר שהוא מבקש לשדר.

מלבד הרצון לתשומת לב, יכולות גניבות להיות ביטוי לקשיים רגשיים נוספים - תחושות בדידות, קיפוח, נקמה ופחיתות ערך. אם נגנבו החפצים מילד אחר במשפחה או מחבר, ייתכן שהמטרה של הילד היא לפגוע באותו בן משפחה או חבר, מעין נקמה או שאיפה "לנצח" אותו משום שקשה להתחרות בו.

אם אין קשר בין הגניבות לבין האדם ממנו נגנבו החפצים, על ההורים לשאול את עצמם מה אומר להם הילד במעשה זה. אלו צרכים שלו לא באו על סיפוקם? כשלהורים אין מענה לכך, או כשהם מנסים להבין את האיתות כפי הבנתם ומנסים לתת את הדעת למה שעומד מאחורי המעשה, ובכל זאת הגניבות נמשכות - יש לבקש עזרה מקצועית. זאת עלינו לזכור תמיד - עונש לא יפתור צרכים רגשיים.

שאלה: נקלענו למצב לא נעים. הבן שלנו, בן ה-6 נתפש בגניבה ואנחנו מבקשים לדעת כיצד עלינו להתמודד עם סיטואציה מביכה זו. מה עלינו למר לו וכיצד עלינו להגיב, בחומרה או בסלחנות?

תשובה: התפישה הנכונה של המצב, היא שהילד אינו גנב! מה שאתם רואים כ'גניבה' נתפש אחרת אצל הילד. אם תגדירו אותו כ'גנב', תיכנסו למערבולת של גנב ושוטר, שההשלכה שלה תהיה תפירת תפקיד ה"גנב" לנצח על הילד (זה נכון, אגב, לגבי כל תיוג).

עליכם לדעת כי ילד צעיר בודק גבולות, הבדיקה כוללת גם "לקיחה מה שלא שלי". כתגובה, עליכם להציב גבולות בלי הגדרות לא נכונות ואף מזיקות.

יתירה מזו, גניבה של ילדים לא מבטאת בהכרח תאבון לכסף או לחפץ מסוים, אלא לעיתים היא נובעת מהצורך בביטחון, שמתעורר כאשר מונעים בעדו מלפרוץ גבולות.

גישה נוספת יכולה לראות את ה'גניבה' כמילוי יצר הסקרנות הטבעי, לראות ולבחון: "מה מסתתר מאחורי האיסור לגנוב". זה בדרך כלל סוג הגניבה של ילד בגיל צעיר מאד, שמתחיל לבדוק את עצמאותו. ערכם של החפצים הגנובים פעוט, הגניבה נעשית באופן אימפולסיבי, ללא תכנון, והילד אפילו מצפה שיתפס. הוא תוהה: מה יקרה אם... אין גיבוי אבא ואמא? האם הם באמת מתכוונים שאסור לגנוב? האם זה יעזעז אותם? כך עומד הזאטוט ובודק את הוריו. האם באמת אסור לגנוב או שזו איזושהי אמירה סתמית שלא ממש מתכוונים אליה ברצינות? "... הבהלה" של ההורים מ'הגנב החדש בעיר' עשויה לקלקל את ההזדמנות להראות לו את חומרת המעשה.

בהתאם לגישה הבריאה הזאת, עלינו להתייחס לגניבות שכאלו, בדרך שתועיל להבא.

א. מאחר ומדובר בהצבת גבולות (וזה נכון לגבי כל דבר), ממילא אין מקום לשיחות מוסר על רוע הגניבה וכו'. הילד לא שם! הוא נמצא במקום של "לראות מה יקרה אם אעבור על הכללים", לכן,

בכל זאת אחרת

"מתנצל באמת". המספר שלו כבר על הצג, טכנאי סורר. עוד רגע ישמע המשרד כולו מה יש לו לומר. להתפוצץ, ממש כך. מה הוא אומר עכשיו ללקוחות? מה פירוש לא מסוגל? תתייצב כאן הרגע, שמעת?... כוחות חזקים מאגפים אותו מכל צד, מונעים ממנו לבצע את החיגוג הגורלי. הוא מתנשם בכבדות, מרגיש את הצבתות הלופתות זו את זו. "היאור בגבורה. הרגע. קח אויר. הרגע - הרגע - הרגע..." הצבת השנייה גם היא משתוללת, רוצה להשתחרר, להיחלץ, ולחייג... רק לחייג, והשאר ייעשה מאליה... ברח לחדר הקפה וכילה זעמו בכפית מתכת אומללה שנחבטה שוב ושוב בדפנות הכוס. התיישב ולגם, וכשהגיע לתחתית הכוס היו גם כוחותיו בתחתית היכולת שלהם.

בצהריים הוא מתקשר הבית לשאול מה קורה. שוקי מרים לו. "מה אתה עושה בבית?" הטון שלו מתייצב ברגע על מצב אזעקה-זעקה. הוא כבר יודע. שוב איחור לשיעור או חוצפה או אלוקים יודע מה. שוב שלחו אותו ושוב יהיה עליו לחתום מחר על פתק למלמד... חם לו, הפעימות המהירות מספרות על אשד אדיר שמתקרב. שוקי שותק שם מעבר לקו, מחכה לבילתי נמנע, מעדיף בליבו לעבור את התגובה הראשונית דרך הטלפון. אבל לא. שקט מאחורי הקו, שקט שמתארך, ומתארך, עד לקול נקישה חרישי. השיחה נותקת.

די, היום הגדול הזה מאחוריו, סוף סוף. והוא ניצח, כן, בגדול! ויכול לדווח למאיר ולתגמל את עצמו. איך ההרגשה? אי אפשר לקרוא לה נהדרת. הוא מותש, סחוט, רוצה רק לשתות משהו חם, לאכול איזה פרי, להתאוורר קצת במרפסת. מחנה הבירות יוצא, מוגיש כבר את הפינה הבטוחה שלו מתחת לכפות רגליו.

ליד הדלת הם כבר מחכים לו, ברגמן ולוי. מחזיקים גיליונות נייר גדולים בידיהם ומתחילים לפרט, אפילו בלי ברכת "שלום", מהן תוכניות ההרחבה והבניה שלהם לעשור הקרוב לפחות.

הם לחוצים, ומדברים בזעף שכזה, מלחיצים גם אותו ברמזים שאומרים - לא משתלם לך להתנגד, מרבית השכנים חתמו, כך שנוכל בקלות לדלג עליך... הוא מביט בהם בעיניים הולכות וגדלות, עיניים שמלאות בכל מה שעבר עליו היום... והם, הם רואים במבט הזה שלו את מה שציפו לראות לפני שירדו אליו בפיך ברכיים מסוים. השכן הכועס והזועף, הצועק והמחולל מהומות שהם מכירים. הוא מביט בהם והם מביטים בו, אש קטנה שדולקת בתוכו מאז הבוקר מתלקחת פתאום במהירות מתלבה, פורצת אל הגרון ואל העיניים הובולטות אל הפנים המאדימות והפה המלא בקצף... מיואשים ומפחדים הם נסוגים אל מעלה המדרגות, מנסים לברוח מהשטף המילולי המלווה בסערה רבתי. עוד מעט הם יאמרו זה לזה: ידענו. מכירים אותו. חשבנו שיכול להיות אחרת?

כמה עצוב יהיה לחשוב שהם אומרים זאת. כל כך לא "ידענו". כל כך לא "מכירים אותו". כל כך יהיה הכל, בכל זאת, אחרת.

מחר יהיה היום הגדול. הערב יקדים לעלות על יצועו, הרי מחר עליו להיות במיטבו, נינוח, ערני, מלא בכוחות טובים. כן, מחר.

שמונה חודשים מאחוריו, של מפגשים שבועיים, סודיים, מבהילים, פוצעים, פותחים, נוגעים, מיטיבים. רחל אמרה שמבחינתה מדובר בתנאי המשך החיים בבית לא הפכו לסייט, הם היו כאלו תמיד. עד לפני שמונה חודשים הוא האמין באמונה שלמה שהם, כולם, הסייט של חייו. רעייתו והילדים, העבודה, השכנים והגישים. סתם כך מתנכלים אליו, לא מתחשבים, דורכים, מתערבים... דיו תעזבו אותי כולם. רעייתו בקשה לנסות עוד משהו, ולבסוף הוא הסכים בליט ברירה. לתאם, ללכת, להיפגש, לדבר, לשמוע. אוח, כמה קשה שזה היה. לרגעים לא ידע מה הוא עושה כאן בכלל. רק עיניהם של רעייתו וילדיו גרמו לו להמשיך. "תנסה רק לרגע לעצור ולהתבונן בהם" - מאיר, המטפל, ידע שהמשפחה יקרה לו כל-כך, והעריך אותו מאד, "מה אתה רואה שם, מסביבך, כשאתה עסוק כל כך בלתקוף, לצעוק, להעניש..." הוא בדק את זה בפעם הבאה, כששולי אמרה לו שרבקי איבדה את ספר אנגלית שלה... כן, רבקי עצמה לא העזתה, כמוכן, לבוא ולספר זאת.

ואז, רגע לפני שההוריקן היכה שוב, שכחש בתוכו את הזרמים האדירים המבקשים לפרוץ, המשהו החם והחזק והנורא זינק במעלה הגרון, הוא נזכר במאיר ובמילותיו, והביט נכחו. הילדים הביטו בו מפתח חדרם בשקט. שולי, שחרפה נפשה למען אחותה, התכווצה על הספה מולו, ורחל באה בפסיעות מהירות מכיוון המטבח ונעצרה להתבונן בו, אחוזת מתח נורא. בסוף הוא התפרץ, ברוב, באיחור של חמש שניות... לפחות ידע אח"כ, כשנרגע, לומר שהוא מרחם, כן, מרחם מאד על מי שסובל בשלו.

אבל לא עוד. מחר יהיה היום הגדול. "מחר", אמר לו מאיר, "תנסה לחוות אחרת אירוע, אבל העיקר שזה יהיה אירוע בחוץ. בבית כבר תרגלת יפה וראינו שאתה מסוגל". הוא נרעד בתוכו. החוץ מתזמן לו בלי סוף התמודדויות, שתוצאותיהן חרוטות על לוח לבו השותת בוישה וחרטה. כל כך רוצה היה להצליח.

שחרית, כרגיל, במניין המוכר. כאן הוא מרגיש בטוח. מברך את כולם לשלום וביום טוב, וכבר הוא על יד ההגה בדרך למשרד.

אוף, החניה "הקבועה" שלו תפוסה שוב. משהו מתחיל לקרות שם בפנים... אבל לא, נשימה עמוקה, ועוד אחת, והוא מחנה את הרכב רחוק יותר. יחי כן. בביקה מחמם כבר מנועים על יד המחשב. שמונה הזמנות לתיקונים מחכות להיום, ועבודה רבה. אף אחד לא יודע עד כמה רבה היא העבודה שלו, היום.

בשעה עשר בערך מגיעה הודעה מיאיר, הטכנאי. הוא לא יכול להגיע היום. לא - יכול - להגיע - היום! עשר משפחות מחכות לו, והוא לא יגיע. "לא מרגיש טוב", הוא כותב בהודעת מייל קצרה,

הגות | הרב אברהם אוחנה

ראש בית המדרש "שיבת פנמה"

"גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים"

יחס מיוחד לבעלי מלאכה הקובעים עיתים לתורה מצאנו בדברי חז"ל במסכת ברכות דף יז., "מרגלא בפומיהו דרבנן דיבנה, אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי בשדה, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתי. כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתי, ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים". המהרש"א שם מפרש שרבנן דיבנה כיוונו דבריהם כלפי העוסק בתורה מעט כפי פיתוח ליבו, ואח"כ פונה למלאכתי בשדה, ששכרו שווה לשכר הת"ח שהרי שניהם מכוונים ליבותיהם לשמים.

ביטוי מופלא אף יותר ליחס הזה מובא באדר"נ (פרק יא): "אהוב את המלאכה כיצד, מלמד שיהא אדם אוהב את המלאכה ואל יהי שונא את המלאכה, כשם שתורה ניתנה בברית כך המלאכה ניתנה בברית".

מאמרי חז"ל אלו מחייבים אותנו להתבוננות. התפיסה הפשוטה מורה כי מלאכה בדרך כלל משמשת את האדם כאמצעי להשגת יעדים חשובים אחרים, אדם עובד בכדי להשיג מזון, דיו, בריאות, חינוך, וכדומה. א"כ עליו להתבונן איו מעלה ראו חכמים במלאכה, מעלה שתשווה לערך מעלת התורה עד אשר אמרו כי שניהם ניתנו בברית.

התמיהה מעמיקה עוד יותר לאור דברי חז"ל במקומות רבים (עיין מס"פ פכ"א ועוד) אודות הקללה בה נתקלל אדם הראשון "בזיעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג) והעולה מהם כי צורך האדם בחיזור ועמל להשגת מזונו הינו קללת הבורא בשל החטא, וכיצד אם כן הפכו רבותינו את הקללה לברכה עד אשר ראו באומנות ובעבודה אידיאל בר מעלה.

החתם סופר בפירושו למסכת קידושין (פב). פותר את התמיהה הזו כאשר הוא יוצר הבחנה בין צורת החיים הנדרשת בחוץ לארץ לבין זו הראויה לארץ ישראל. בחז"ל אנו נוהגים כפסיקתו של רבי נהוראי "מניח אני כל אומנויות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה", ואילו בא"י אנו חיים ע"פ דברי רבי ישמעאל הלומד מן הפסוק "ואספת דגןך" את שבחה ומעלתה של המלאכה.

ואף דבריו אלו טעונים ביאור, מהי מעלתה וייחודה של א"י אשר העבודה והמלאכה בה הופכים להיות מאמצעי למטרה ומקללה לברכה? ניתן אמנם להבין שהמגורים בא"י יצריכו בהכרח גם עבודה ועמל כפיים, אבל על פניו עבודה זו אינה שונה מכל צורת חייו של האדם שגם היא בהכרח דורשת את עמל הקיום, וא"כ במה נתייחדו עם ישראל שכאשר הם באזמתם וארצם אף עבודתם ועמלם הופכים להיות ליעד למטרה ולאידאול?

עניין זה יתבאר ע"פ דברי הגר"א (אדרת אליהו דברים א): "אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, כי שניהם הם בייחוד ישראל וארץ ישראל, ישראל משבעים אומות וא"י מכל הארצות", ובאור הדברים הוא שישנו מכה משותף לא"י ולעם ישראל, באשר שניהם קשורים בקשר אישי ופרטי עם הקב"ה ויחדיו הם מגלים שם שמים בעולם.

כי מגורי העמים בארצותיהם הם מגורים טבעיים, יש שנולדו ויש שהיגרו אולם המשותף לכולם הוא שהם קיימים שם בצורה טבעית. לעומת זאת מגורי עם ישראל בא"י אינם טבעיים, הן הגלות והן השיבה והמשך הקיום בארץ ישראל נעשים בהשגחה מיוחדת ע"י הקב"ה ונחלק מן החיבור והקשר של עם ישראל להקב"ה, ואף העולם מכיר בזכות העם היהודי על א"י זכות אלוהית שניתנה לנו ולא זכות טבעית, וגילוי אלוהי זה מתגלה לעין כל דווקא כאשר העם היהודי נמצא כאן בארצו. משום כך הישיבה בארץ תלויה ועומדת בשמירת המצוות, שכן ללא שמירת מצוות לא מתקיים היעוד של יישוב ארץ ישראל.

רובד נוסף ועמוק אף יותר בקשר בין עם ישראל לא"י מגלה הפתחי שערים (נתיב עולם התיקון פתח כ) ע"פ דברי רבו הגר"א, הקשר אותו הוא מכנה קשר אמיץ הוא הכה הנפשי אותו יונק עם ישראל מהשכינה השרויה בא"י, שכן ישראל נתייחדו מאומות העולם לא רק במעלת רוחם כי אם יותר מכך במעלת נפשם וגשמיותם, היהודי קדוש ונעלה אף בחלקים הנפשיים והגשמיים שבו לעומת הגוי אשר חלקיו אלו הרי הם ככל נפש מין החי.

כח קדושת הנפש היהודית יונק מהשכינה השרויה בא"י, משם כוחו יחודו וקדושתו. נמצא שיהודי הנמצא בא"י כל חלקיו קדושים הם. חלק הרוח שבו מתקדש ע"י לימוד התורה, וחלק הנפש ע"י עיסוק במצוות בעבודה ובעמל הקיום.

רבנן דיבנה אשר היו בא"י השוו את ערך היהודי שבשדה לערך היהודי שבבית המדרש, שכן כאשר שניהם יונקים מן הקודש נמצא שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלו ואלו עוסקים בדברים שבקדושה אשר ברית נכרתה להם, מבין שניהם מתקיים רצונו של מקום, וע"י שניהם מתגדל ומתגלה שם שמים בעולם.

האומה הישראלית תתגדל רק ע"י קיום הרוח והנפש. אנשי הרוח יעסקו בתורה בביהמ"ד בקיום חיי הרוח היהודיים בארצנו, ובעלי הנפש ימסרו את נפשם בעמל הקיום הקדוש אף הוא, וכ יחברו להם כוחות הנפש והרוח לגלות את מלכות הקב"ה בעולם.

בשבילך | בשביל המיוחד שלך

אלוקי חברה.

לכעוס ולנוזף, להתעלם מצרכי ומרגשות ילדינו, לדאוג רק לעצמנו ולהזניח אותם? ברור שלא. אחד הפסיכולוגים המוכרים בעולם, וויניקוט, טבע מונח של 'אמא טובה דיה'. לא מצופה ממך, אמר וויניקוט, להיות מושלמת אין לך אפשרות - בתוקף מגבלותיך האנושיות. מצופה שתהיי אם טובה דיה - אם שמשדלת, שרואה מול עיניה את טובת ילדיה, שחושבת עליהם ועל צרכיהם. אם טובה דיה היא אם שמתאמצת, וגם טועה ונכשלת, וטעויותיה מאפשרות לילד מרחב התמודדות וצמיחה משלו. אם טובה דיה מקשיבה גם לעצמה, ורואה גם את צרכי עצמה, ובכך נותנת לילד אם רגועה ושמחה יותר.

הוא הדבר בכל ענין וענין. אנחנו נמצאים בנקודות על קו רצף, ומשתדלים ללכת משם ימינה, לכיוון ההתנהגות הרצויה, מתוך הנחה שלא נגיע לקצה, ושהוא לא מצופה מאתנו. לכן נוותר בכלל? לכן נשאר במקום או נלך בגיל ובמחויבות כפיים שמאלה? ברור שלא. נשתדל ללכת ימינה, נקבל את עצמנו גם בתזוזות שמאלה, שהן חלק מהדרך, ואחריהן ננסה למשוך שוב ימינה. כשנהיה קצת יותר מפרגנות, קצת יותר מיטיבות, קצת יותר שבעות רצון, קצת יותר גמישות - נשמח מאד. לא נרפה את ילדינו בכך שנדגיש שיש לנו עוד הרבה עבודה. נכון, לכן אנחנו כאן בעולם, נבראנו לא מושלמות, הרי זה רצון השם. הוא לא ברא אותנו מלאכים, שאין להם מעידה ואין התקדמות. בני אדם מהלכים כל ימיהם על קווי רצף, כשעיניהם נשואות לטוב.

תזוזות קטנות על קו רצף מביאות שינויים גדולים ועמוקים לחיינו. לכן, לא כדאי שנפחיד את עצמנו עם 'אי אפשר להיות לגמרי לא שיפוטיים'. אכן, אי אפשר. ולכן נשפוט יום וליל את עצמנו ואת האחרים? אני בוחרת להיות על קו הרצף שנע לעבר אי שיפוטיות, ומזמינה אתכן להצטרף.

חולצת אלוקי
נחמה

תגובות: helki.baamali@gmail.com

אז הטור על השיפוטיות הביא הרבה תגובות. רבות שאלו אותי, בכתב ובעל פה: מה פרוש שאת לא שיפוטית? אני לא מאמינה לך. אם תראי מישהו מרביץ ומתאכזר, לא תחשבי: 'כמה זה נורא?' אם תראי מישהו מתפלל בדבקות, לא תחשבי 'כמה נפלא, הלוואי עלי תפילה כזאת?' לא יכול להיות שנעלם לך סרגל ה'בסדר', או מדד הטוב והרע. זה פשוט לא יתכן.

ובכן, קוראות יקרות, אענה לכן בכנות: אם אראה, חלילה, מישהו מרביץ ומתאכזר, כנראה שאחשוב 'כמה זה נורא', וכשאני רואה תפילה בדבקות - אני בהחלט חושבת כמה היא נפלאה, ומאחלת לעצמי תפילה כזו. כשאנחנו מדברים על שיפוטיות, או על התנהגות אחרת, כדאי שנפתח את עינינו לראות מנעד רחב, ולא נתרכז בקצוות. זה לא 'כן או לא' שיפוטית, כמו שזה לא 'כן או לא' תפילה בכוונה, כמו שזה לא 'כן או לא' צנועה, כמו שזה לא 'כן או לא' אמא טובה.

הרי בין תפילה בכוונה, כשהלב פתוח ומכוון לגמרי, ואנו מרוכזים בפרוש המלות ובתחושה שאנו עומדים מול השם, באימה ובאהבה, ובין תפילה שהיא לגמרי לא בכוונה, שבה משוטטות המחשבות לכל הכוונים, ולא שמים לב לאף מילה שאומרים (גם זה קורה), יש דרך ארוכה, נכון? בין צניעות לפי כל כלליה ודקדוקיה, כמו אמותינו הקדושות ושרה שנירר עליה השלום, לבין מראה פרוץ חלילה, יש דרך ארוכה מאד, נכון?

כמעט בכל ענין, אנחנו נמצאים באיזו נקודה, על קו רצף. לפעמים מתקדמים קצת ימינה, נקרא לזה, לכוון האמא הטובה והמושלמת, ולפעמים הולכים קצת שמאלה, לכוון האם העצבנית והכועסת. ההתנהגות שלנו איננה בקצוות, והיא גם לא עומדת להיות. לא סביר שנוכל להיות 24/7 אם אידיאלית, ששוקלת כל דבריה ומעשיה במפלס החינוך והמסירות. המצב המושלם אינו נחלת בני אנוש, בדרך כלל, ובפרט לא נחלת בנות אנוש. ולכן? האם נחליט שאיננו משקיעות באמהות, משום שלא נגיע לשלמות? האם נתן לעצמנו

קוראים מגיבים

לכבוד עורכי וכותבי "חלקי בעמלי"

ראשית, ברצוני לשבח אתכם על העלון הנפלא אותו אתם עורכים ומוציאים. העלון כתוב בכישרון רב, מעניין, מרתק, נוגע בנקודות החשובות ביותר, ויחד עם זאת, קצר ומתמצת. יישר כוחכם!

שנית, רציתי להגיב על שני עניינים שעלו בגליונות העבר:

א. בקשר לרעיון הנפלא של הקמת כוללי ערב בהם ילמדו חברותות אברכים עם עובדים.

מזה מספר חודשים שאני, יחד עם אנשים נוספים, מנסים להקים מסגרת כזו. מסיבות שונות, טכניות בעיקרן, הרעיון עדיין לא קרם עור וגידים. אבל, הצגנו את הרעיון לשורה ארוכה של ראשי ישיבות ורבנים חשובים מהשורה הראשונה, כשבראשם מרן ראש הישיבה הרב שטיינמן שליט"א ומכולם קיבלנו תמיכה חמה ונלהבת לרעיון.

לדעתנו, וקיבלנו תמיכה לכך, ראוי שבמסגרת זו ילמדו דווקא גמרא ו'או טושו"ע בעיון, ע"י כך יחזרו אנשים רבים להווי חיי הישיבה, לעונג האמיתי הכרוך בלימוד ויחד עם זאת יצאו מלימוד זה עם נכס משמעותי.

בנוסף לכך, הלימוד בעיון יגרום לאנשים רבים "לחיות" את הלימוד גם בשעות שאינם לומדים בפועל, היות וראשם יהיה "תפוס" בעומק הסוגיא.

זאת מעבר לקירוב הלבבות שהלימוד המשותף ייצור, ושבירת הסטיגמה הקיימת אצל אנשים מסוימים, החושבים שאדם עובד פרש מחיי התורה ומעולם הישיבות.

ב. לפני מספר שבועות פרסמתם מכתב, בו כתב חרדי המשרת בשח"ר, שהגיע לכולל ללמוד כשהוא לבוש מדים, ואחד האברכים אמר לו שע"י כך הוא פוגע בו ובחינוך ילדיו, ולכן ביקש ממנו לא להגיע לכולל לבוש בצורה זו. כותב המכתב כתב שהוא בהחלט מבין את האברך ולכן יענה לדרישתו.

מכתב זה קומם אותי משתי זוויות. 1. דרישת האברך, 2. הבנת הדרישה ע"י החייל/לומד.

1 דרישת האברך:

דרישה זו מעידה כאלף עדים שמה שחשוב באמת בעיני אותו אברך היא התדמית החיצונית ו"הקנקן", ולפי ערך זה, של "מה יגידו", הוא מחנך את ילדיו. שהרי לא טען נגד השירות הצבאי, אלא נגד ההופעה במדים.

כל מי שמצוי בעובדות יודע שאנשים רבים משרתים בשח"ר וכדו', לא כאידיאלוגיה ציונית, אלא מתוך הכרח לצאת לעבודה ולרכוש מקצוע, ותוכם לא משתנה עקב כך. אז מדוע "נפגע" אותו אברך מהמדים ואיך הענין "יקלקל" את ילדיו?

מן הראוי שאותו אברך יחנך את ילדיו לפי עקרונות חז"ל של "אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו", ולא לשפוט אדם לפי תבניות ותדמיות. יתרה מזו, אותו אברך יוכל לנצל ענין זה כדי לחנך את ילדיו להעריך אדם, שבמאמץ רב, לאחר עבודה קשה, ולמרות עייפותו, לא הולך לביתו לנוח, אלא מגיע ללמוד.

2 הבנת הדרישה ע"י החייל/לומד:

אני מניח שהלכת לצבא לאחר התלבטות ולאחר התייעצות עם רב או אדם המוערך על ידך, והגעת למסקנה שזה הדבר הטוב ביותר עבורך. ברור שלא שיקולי התפקדות עמדו בבסיס הענין, אלא הצורך בפרנסה.

א"כ מדוע אתה מרגיש "לא נעים" מאותו אברך, ומדוע חושב אתה שדרישתו צודקת? ממה נפשך, אם מבחינתך עשית כראוי כשהלכת לשרת בשח"ר, ממה אתה מתבייש? ואם אתה מתבייש, מדוע נקטת בצעד זה? ואם תאמר שרק המדים הם הבעיה והחלפתם תפתור אותה, זו למעשה החבאת מה שאתה עושה ו"התחפשות" למי שאינך.

אדם חייב להיות שלם עם הדרך שבחר בה, ואילו לא כן, אסור שיבחר בדרך זו! אינך מחויב לחינוך ילדיו של אותו אברך, ואם הוא לא יודע לחנכם כראוי, לא עליך מוטלת המלאכה.

לסיים, רוצה אני לחזור ולשבח אתכם על העלון הנפלא אותו אתם מוציאים תחת ידכם.

בהוקרה והערכה
אלי אדלר, אלעד

ניתן לשלוח תגובות לדוא"ל: helki.baamali@gmail.com